

AUTOR

mgr Monika Łuszkiewicz

monia.luszkiewicz@interia.pl

Wydział Zarządzania i Dowodzenia, AON

EUROPEJSKA POLITYKA BEZPIECZEŃSTWA I OBRONY – KSZTAŁTOWANIE I ZAŁOŻENIA

Wprowadzenie

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie genezy powstania Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony (EPBiO), jej ewoluowania, a także wskazanie obowiązujących założeń omawianej polityki bezpieczeństwa. Wyodrębniono zatem następujące problemy badawcze:

- Jaka jest geneza powstania EPBiO?
- W jaki sposób kształtowała się EPBiO?
- Jakie obecnie są założenia EPBiO?

Unia Europejska jest organizacją, która rozpatrując dziedzinę bezpieczeństwa, mieści się w ogólnie przyjętych kategoriach systemu bezpieczeństwa zbiorowego bądź sojuszu. Często w literaturze UE (Unia Europejska) określana jest jako wspólnota bezpieczeństwa, czyli organizacja, w której charakter stosunków między jej członkami wyklucza konflikt zbrojny¹. Dzięki współzależnościom, uwspólnotowieniu polityki (w dużej części), transparentności procedur i otwartości państwa członkowskie budują między sobą zaufanie.

Dla 28 państw członkowskich UE zagadnienia stricte związane z bezpieczeństwem stanowią przedmiot międzyrządowej współpracy. Wszystko zaczęło się od stworzenia WPBiZ (Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa). Następnie na mocy traktatu lizbońskiego powołano EPBiO jako części owej polityki. Autor artykułu pragnie skupić swe rozważania właśnie na tej jednej części WPBiZ.

Geneza Powstania Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa

Geneza współpracy państw kontynentu europejskiego w dziedzinie bezpieczeństwa sięga tak naprawdę 1950 roku. Wtedy podjęto inicjatywę utworzenia Europejskiej Wspólnoty Obronnej. Jednak przez brak ratyfikacji ze strony Francji nie weszła ona w życie. Dopiero po zimnej wojnie można było

¹ E. Haliżak, R. Kuźniar (red.), *Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, dynamika*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 2006, s. 155.

pomyśleć o powrocie do idei wspólnego bezpieczeństwa. Przełom nastąpił w 1992 roku. Na mocy traktatu z Maastricht powołana do życia zostaje WPZiB.

Lata dziewięćdziesiąte XX wieku przyniosły wielkie zmiany w stosunkach międzynarodowych. Ukazały one inne postrzeganie bezpieczeństwa europejskiego. Rozpad Związku Radzieckiego zmniejszył prawdopodobieństwo konfliktu zbrojnego na dużą skalę. Większego znaczenia nabrały konflikty lokalne, które wpływały na destabilizację Europy. Na progu XXI wieku Unia Europejska (UE) nie posiadała potencjału militarnego, który pozwalałby na prowadzenie operacji militarnych.

Pierwszym istotnym impulsem była nieoczekiwana zmiana stanowiska Wielkiej Brytanii. Kilka lat od wejścia w życie traktatu z Maastricht (1992) na arenie europejskiej pojawiły się konflikty, którym WPZiB nie była w stanie sprostać przy użyciu posiadanych instrumentów i procedur obowiązujących poszczególne rządy. Brak wspólnych działań w polityce obronnej i wspólnych sił wojskowych, które wspierałyby akcje dyplomatyczne Unii Europejskiej, wpływał na bezsilność UE w podjęciu działań podczas takich wydarzeń, jak:

- wojna domowa w byłej Jugosławii;
- destabilizacja w Albanii;
- kryzys w Kosowie².

Po przeanalizowaniu literatury można stwierdzić, że niemożność podjęcia skutecznych działań w wyżej wymienionych konfliktach, spowodowana była w dużej mierze brakiem środków oraz brakiem woli politycznej.

Wszelkie działania w ramach operacji mogła jedynie podjąć w tamtym okresie UZE (Unia Zachodnioeuropejska), która od 1992 roku w swoich kompetencjach miała możliwość prowadzenia misji petersberskich³. W ramach owych misji mogła podejmować działania związane z akcjami ratunkowymi i humanitarnymi, operacjami utrzymania pokoju, a także misjami zarządzania kryzysowego, które ukierunkowane były na przywrócenie pokoju⁴.

Unia Europejska w Traktacie z Maastricht nie określiła swojej polityki obronnej, gdyż wykorzystywała zbrojne ramię UZE. Z perspektywy mijających lat i podejmowanych działań zauważono, że nie jest to skuteczne i praktyczne rozwiązanie. Mimo iż UZE starała się polepszać swoje zasoby, nie była w stanie podjąć dużych operacji reagowania kryzysowego. Główną przesłanką, która ukazała słabość sił europejskich, była nieudolność w działaniu podczas konfliktów etnicznych w Jugosławii czy Kosowie.

² J. Kwiecień, *Wspólnoty europejskie jako aktor międzynarodowy*, [w:] K. Żukrowska (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Przegląd aktualnego stanu*, Wydawnictwo IUSAT-TAX, Warszawa, 2011, s. 213.

³ Nazwa „misje petersberskie” wywodzi się z Deklaracji Rady Ministerialnej UZE uchwalonej 19 czerwca 1992 roku w Pałacu Petresberskim, w pobliżu Bonn w Niemczech.

⁴ J. Kwiecień, *Wspólnoty...*, s. 213.

W latach 1998-1999 zauważyć można było u przywódców państw należących do UE przewartościowanie i zmianę podejścia, co do kwestii związanej z potrzebą stworzenia polityki obronnej, o której wspominał Traktat z Maastricht.

Kształtowanie się Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa

Analizując przeprowadzone działania podjęte na Bałkanach i wyciągając z nich wnioski, nowy rząd brytyjski już w 1998 roku opowiadał się za odejściem od uprawianej dotychczas polityki opozycji w stosunku do zbudowania obrony europejskiej⁵.

Już 24-25 października 1998 roku w Pörschach odbyło się pierwsze spotkanie o charakterze nieformalnym. Podczas tego spotkania Tony Blair oświadczył, że nie należy w dalszym ciągu prowadzić Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa Unii Europejskiej w takiej formie jak dotychczas. Według brytyjskiego premiera należało utworzyć europejską zdolność obronną. Pozwoliłoby to państwom członkowskim Unii Europejskiej wspólnie podejmować i prowadzić operacje wojskowe, głównie misje utrzymywania pokoju. Blair wskazał również na możliwość włączenia UZE do Unii Europejskiej. Podkreślił jednak, że nie można osłabiać pozycji NATO, a działania takie jak stworzenie „stałej armii europejskiej”, czy przekazanie Komisji Europejskiej kompetencji związanych z bezpieczeństwem, mogą nieść negatywne skutki dla funkcjonowania Sojuszu Północnoatlantyckiego⁶.

Korzystnym rozwiązaniem dla UE w tamtym okresie, na co wskazywał już brytyjski premier, mogło być włączenie UZE w jej struktury. W 1997 roku pojawia się propozycja takiego rozwiązania w ramach Traktatu Amsterdamskiego, ale po dyskusjach nie udało się dojść do porozumienia. Dopiero w 2002 roku Unia Europejska nabyła zdolność i możliwość prowadzenia misji petersberskich.

Kilka tygodni później (3 i 4 grudnia 1998 roku), odbył się szczyt brytyjsko-francuski w miejscowości Saint-Malo. Owocem tegoż szczytu była wspólna deklaracja o obronie europejskiej. W dokumencie tym brytyjski i francuski premier opowiedział się za stworzeniem europejskiej zdolności do prowadzenia działań o charakterze autonomicznym w razie kryzysów, na bazie wiarygodnych sił zbrojnych. Mimo propozycji zmian opowiadali się jednak za pozostawieniem dotychczasowych zobowiązań dotyczących kolektywnej obrony wynikających z artykułu 5 traktatu waszyngtońskiego, a także

⁵ R. Zięba, *Europejska Polityka Bezpieczeństwa i Obrony*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa, 2005, s. 37-38.

⁶ R. Zięba, *Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa Unii Europejskiej*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne Spółka z o.o., Warszawa, 2007, s. 83.

z artykułu V zmodyfikowanego traktatu brukselskiego. Obaj zgodnie twierdzili, że Unia Europejska powinna dysponować prawem korzystania z zasobów europejskich znajdujących się w europejskim filarze NATO, zarówno ze środków narodowych, jak i wielonarodowych będących poza ramami NATO⁷.

W *Deklaracji Rady Europejskiej o umacnianiu wspólnej europejskiej polityki w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony* (przyjętej w Kolonii) przywódcy państw będących członkami Unii Europejskiej skonstatowali, że podczas dążenia do wyznaczonych celów WPZiB i kształtowania wspólnej polityki obronnej, stoją na stanowisku opowiadającym się za tym, żeby Rada Unii mimo wszystko miała możliwość decydowania w sprawach operacji zarządzania kryzysowego i zapobiegania konfliktom⁸. W tym celu Unia Europejska *powinna mieć zdolność do autonomicznych działań opartych na wiarygodnych siłach zbrojnych, środki do ich użycia i gotowość do podejmowania takich działań w razie kryzysów międzynarodowych bez oglądania się na działania NATO. Unia będzie więc zwiększać swoją zdolność do umacniania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa w zgodzie z zasadami Karty Narodów Zjednoczonych*⁹.

W przytoczonej deklaracji zapowiedziano także skłonność do pełnego i równoprawnego udziału wszystkich państw członkowskich UE w podejmowanych i kierowanych operacjach reagowania kryzysowego. W związku z ową deklaracją Rada do Spraw Ogólnych została zobligowana do przygotowania niezbędnych decyzji i środków, w tym także do określenia warunków przejścia przez UE od UZE funkcji operacyjnych (potrzebnych do zadań petersberskich). Zapowiedziano przy tym, że Sojusz Atlantycki pozostanie podstawą zbiorowej obrony państw należących do Unii Europejskiej¹⁰.

Wyżej wymienione zapowiedzi i decyzje, które zapadły w Kolonii zostały bardziej szczegółowo rozwinięte na posiedzeniu Rady Europejskiej w Helsinkach (10-11 grudnia 1999 r.) Wszyscy zebrani na obradach oznajmili oficjalnie wprowadzenie Wspólnej Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony jako narzędzia Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa.

Podczas przygotowań Unii Europejskiej do skutecznego prowadzenia misji petersberskich w Helsinkach ogłoszono tzw. Europejski Cel Operacyjny/Zasadniczy, który z czasem został nazwany Europejskim Celem Operacyjnym/Zasadniczym 2003.

Cel ten zakładał, że do końca 2003 roku utworzone zostaną siły zbrojne w sile korpusu zdolnego do rozmieszczenia w ciągu 60 dni i podjęcia wszel-

⁷ Tekst deklaracji z Saint-Malo, zob. *From St-Malo to Nice. European Defence: Core Documents, Compiled by M. Rutten*, „Chaillot Paper”, no. 47, May 2001, s. 8-9.

⁸ R. Zięba, *Wspólna...*, s. 86.

⁹ Tekst deklaracji zob. *From St-Malo to Nice...*, s. 41-42.

¹⁰ Tamże, s. 42.

kich działań wchodzących w skład misji petersberskich, przez okres co najmniej roku. Siły te mają posiadać komponent lądowy, morski i powietrzny. Wiązało się to z rozwojem dowodzenia, transportu strategicznego, wywiadu, kontroli, ale także współpracy w zakresie uzbrojenia i zaopatrzenia w sprzęt. Aby móc sprostać postawionym celom postanowiono, że wykorzystane zostaną dotychczas funkcjonujące procedury w ramach NATO i Partnerstwa dla Pokoju. Wobec trudności w realizacji programu w 2004 roku został on zastąpiony nowym Celem Operacyjnym/Zasadniczym 2010¹¹.

Radykalnym warunkiem podjęcia przez UE misji petersberskich jest zgoda i otrzymanie upoważnienia do podjęcia tych działań od Rady Bezpieczeństwa ONZ.

28 lutego 2000 roku w Sintrze podczas spotkania ministrów obrony Unii, uzgodniono dodatkowo, że misje petersberskie będą prowadzone głównie w Europie i na jej obrzeżach. Dopuszczono możliwość działania na świecie, poza Europą, ale tylko przy udziale mniejszych sił. Ministrowie podtrzymali decyzje liczebności sił zbrojnych w sile korpusu, ale alternatywnie wskazali, że Unia Europejska może prowadzić jedną długotrwałą operację, a druga może być prowadzona, ale krótszym czasie¹².

Do Traktatu o Unii Europejskiej (Traktatu z Nicei) dołączono deklarację w sprawie Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony. W deklaracji tej postawiono za cel szybkie osiągnięcie przez Unię zdolności operacyjnej. Dzięki dołączonej deklaracji poszerzenie WPZiB o komponent obronny zyskało umocowanie traktatowe.

W 2003 roku po raz kolejny Francja i Wielka Brytania spotkała się na szczycie w Le Touquet, aby zaproponować utworzenie europejskiej agencji obrony. Miała ona za zadanie zwiększyć zdolność militarną członków Unii Europejskiej. Inicjatywa podjęta na owym szczycie zyskała duże poparcie na szczycie Rady UE w Salonikach (19-20 czerwca).¹³ Potrzeba utworzenia takiej agencji została również ukazana w Europejskiej Strategii Bezpieczeństwa oraz w opracowywanym także w 2003 roku projekcie Konstytucji dla Europy.

Analizując pięć posiedzeń Rady Europejskiej, tj. w Kolonii, Helsinkach, Santa Maria de Feira, Goteborgu oraz Nicei, wyłuskać można postanowienia, które stricte związane są z omawianą problematyką.

¹¹ R. Zięba, *Wspólna...*, s. 88.

¹² Zob. konkluzje i raport z prezydencji, [w:] *From St-Malo to Nice...*, s. 94-107.

¹³ D. Kimla, *Wspólna Polityka Bezpieczeństwa i Obrony – w kierunku wspólnotowości?*, [w:] K. Liedel, P. Piasecka, T. Aleksandrowicz (red.), *Bezpieczeństwo w XXI w. Asymetryczny świat*, Difin, Warszawa, 2011, s. 374.

Tabela 1. Postanowienia z posiedzeń Rady Europejskiej

Posiedzenie Rady Europejskiej w Kolonii (3-4 czerwca 1999)	Posiedzenie Rady Europejskiej w Helsinkach (10-11 grudnia 1999)	Posiedzenie Rady Europejskiej w Santa Maria de Feira (19-20 czerwca 2000)	Posiedzenie Rady Europejskiej w Nicei (7-9 grudnia 2000)	Posiedzenie Rady Europejskiej w Goteborgu (15-16 czerwca 2001)
Ustanowienie instrumentów pozwalających zaistnieć EPBiO w strukturach UE: -regularne spotkania Ministrów ON państw UE -powołanie Centrum Satelitarnego i Instytutu Studiów Strategicznych -utworzenie 3 instytucji: Komitetu Wojskowego, Sztabu Wojskowego i Stałego Komitetu Politycznego i Bezpieczeństwa	Rada UE wskazała jako cel tzw. Headline Goal , czyli osiągnięcie zdolności UE w zakresie reagowania kryzysowego (50-60 tysięcy żołnierzy z jednostek morskich i powietrznych, którzy mobilizację osiągną mają w 60 dni)	Utworzenie struktury do spraw cywilnego zarządzania oraz środków ochrony przed katastrofą (personel administracyjny)	Powołanie do życia Sztabu Wojskowego i Komitetu Wojskowego	Akceptacja planu działania policji w ramach współpracy w obszarze selekcji, treningów, dowodzenia i kontroli oraz interoperacyjności
		Utworzono siły policyjne przeznaczone do udziału w międzynarodowych misjach (pięć tysięcy funkcjonariuszy, w tym tysiąc zdolnych do mobilizacji w ciągu 30 dni) pierwsza operacja w Bośni i Hercegowinie	Włączenie UZE do UE (wraz z misjami petersberskimi)	

Źródło: opracowanie własne na podstawie J. Kwiecień, *Wspólnoty europejskie jako aktor międzynarodowy*, [w:] K. Żukrowska (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Przegląd aktualnego stanu*, Wydawnictwo IUSatTAX, Warszawa, 2011, s. 214.

Traktat z Lizbony (2009) w zasadzie kopiuje zapisy związane ze współpracą obronną i zbrojeniową¹⁴, które przedstawione były w traktacie mającym wprowadzić Konstytucję dla Europy.

W grudniu 2013 roku Rada Europejska określiła nowe kierunki dla Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony. Rozwój nie tylko miał dotyczyć rozwoju zdolności, lecz także wypracowania wspólnego stanowiska w odniesieniu do zagrożeń dla bezpieczeństwa w skali międzynarodowej.

Założenia Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony

Jednym z założeń, a zarazem wyznacznikiem, dla Unii Europejskiej w zakresie jej obrony było ciągle podwyższanie zdolności wojskowej UE oraz stworzenie nowych struktur do realizowania zadań w ramach zapobiegania konfliktom, a także działania w razie ich wystąpienia. W związku z tym zadeklarowano, iż celem Unii Europejskiej jest dźwignienie autonomicznej zdolności do podejmowania decyzji, a także lepsze rozporządzanie własnymi zasobami i sprawniejsze reagowanie na wypadek kryzysów cywilnych.

Po analizie zasobów Unii Europejskiej stwierdzono, że posiada ona już zarówno doświadczenie, jak i środki, aby w przypadku sytuacji kryzysowej móc prowadzić działania głównie pozamilitarne. Do takich działań zaliczono: pomoc humanitarną, odtwarzanie struktur administracyjnych, akcje poszukiwawcze i ratownicze, a także promowanie praw człowieka¹⁵.

Jako że Unia Europejska zaliczana jest do grona większych organizacji międzynarodowych, zadeklarowano także wkład na rzecz pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego (zgodnie z KNZ) oraz kooperację z innymi organizacjami międzynarodowymi, w tym z ONZ, OBWE, czy Radą Europy. Współpraca ma obejmować: promowanie stabilności, zapobieganie powstawaniu konfliktów, wczesne ostrzeganie i alarmowanie, działania na wypadek konfliktu oraz działania w fazie odbudowy¹⁶.

Zgodnie z traktatem lizbońskim (TL) Europejska Polityka Bezpieczeństwa i Obrony stała się częścią Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa (przed traktatem nie mówiło się o Europejskiej Polityce Bezpieczeństwa i Obrony). Zmiana w nazewnictwie podkreślała, że Unia Europejska dąży do stworzenia polityki obronnej, która będzie efektywna na arenie międzynarodowej.

¹⁴ Zgodnie z Traktatem o UE i Traktatem o funkcjonowaniu UE są to artykuły: 42, 45 i 46, oraz protokół nr 10 w sprawie Stałej Współpracy Strukturalnej.

¹⁵ P. Turczyński, *Bezpieczeństwo europejskie. Systemy, instytucje, funkcjonowanie*, Wydawnictwo ATLA 2, Wrocław, 2010, s. 114.

¹⁶ Zob. konkluzje i raport z prezydencji, [w:] *From St-Malo to Nice...*, s. 82-91.

WPBiO jako integralna część WPZiB ma na celu głównie utrzymanie pokoju, zapobieganie powstawaniu konfliktów, a także wzmacnianie bezpieczeństwa międzynarodowego zgodnie z zasadami zawartymi w Karcie Narodów Zjednoczonych. Aby zrealizować wyżej wymienione cele, Unia Europejska w obszarach objętych kryzysem tworzy następujące misje (w zależności od rodzaju kryzysu):

- humanitarne i ratunkowe;
- przywracania pokoju;
- przeznaczone do współpracy podczas działań rozbrojeniowych;
- związane z zarządzaniem kryzysowym;
- wsparcia i doradztwa wojskowego;
- operacje stabilizacyjne po zakończeniu konfliktu¹⁷.

Nie każde państwo może być zainteresowane udziałem w misji, jak również nie każde państwo spełnia warunek, jakim jest osiągnięcie gotowości bojowej¹⁸. Dlatego Unia Europejska, tworząc misję, musi wziąć pod uwagę dwa czynniki: interesy polityczne danego państwa oraz zdolność wojskową.

Do końca 2009 w ramach Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony zorganizowane zostały 22 misje. Były to misje o różnym charakterze, jedne cywilne, inne wojskowe, a jeszcze inne cywilno-wojskowe. Do głównych misji możemy zaliczyć:

- misję policyjną w Macedonii (2005);
- misję pomocy granicznej dla Ukrainy i Mołdawii (2005);
- misję obserwacyjną w Kosowie (2006);
- misję obserwacyjną w Gruzji (2009);
- misję pokojową w Bośni i Hercegowinie¹⁹.

Traktat z Lizbony ukazał kształt i założenia EPBiO. Wskazać można kilka podstawowych filarów składających się na politykę obronną UE.

Po pierwsze, jak już wcześniej wspomniano, EPBiO mogła wykonywać zadania w ramach misji petersberskich, ale dopiero traktat lizboński ukształtował katalog zadań petersberskich.

Po drugie, dzięki podejmowaniu działań w ramach misji petersberskich można było zrealizować drugie założenie, jakim jest zwiększenie zdolności operacyjnej UE. Owa zdolność operacyjna przejawiała się w realizacji zobowiązań podjętych w ramach umów międzynarodowych zarówno w sferze militarnej, jak i cywilnej.

¹⁷ W. Góralski, *Rozwój i ewolucja systemu decyzyjnego Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa Unii Europejskiej*, [w:] S. Parzymies (red.), *Dyplomacja czy siła? Unia Europejska w stosunkach międzynarodowych*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa, 2009, s. 78.

¹⁸ T. Aleksandrowicz, *Bezpieczeństwo w Unii Europejskiej*, Difin, Warszawa, 2011, s. 78.

¹⁹ Tamże, s. 491.

Współczesne działania Unii Europejskiej w ramach EPBiO, nastawione są na walkę z terroryzmem na skalę międzynarodową. W ramach postanowień zawartych w traktacie lizbońskim walka ta może odbywać się na terenie państw trzecich²⁰.

W traktacie tym ustanowiono także klauzulę wzajemnej pomocy. Ma ona zastosowanie w przypadku zbrojnej agresji na państwo bądź państwa członkowskie UE. Jest to jednoznaczne z tym, że pozostałe państwa zobligowane zostały do udzielenia wsparcia i pomocy zgodnie z art. 51. KNZ (problem pojawia się w odniesieniu do wojskowej neutralności)²¹.

Jeśli mowa o współpracy, wskazać należy jej mechanizmy. W strukturach Unii Europejskiej możemy wyróżnić dwa mechanizmy współpracy (stałej współpracy strukturalnej oraz odrębny mechanizm współpracy).

Pierwszy z mechanizmów został wskazany już w traktacie amsterdamskim i poszerzony w traktacie nicejskim, ale dopiero traktat z Lizbony pozwolił na realizację mechanizmu w kwestiach dotyczących spraw militarnych i obronnych. Celem poszerzenia współpracy było zwiększenie efektywności podejmowanych działań. Państwa, aby móc zrealizować ten mechanizm, musiały spełnić dwa warunki:

- zwiększyć zdolność obronną;
- brać udział w siłach wielonarodowych oraz w Europejskiej Agencji Obrony.

Drugi mechanizm, czyli odrębny mechanizm współpracy²², daje Radzie możliwość przekazania określonej misji grupie państw członkowskich. Taka współpraca jest wskazana podczas skutecznego reagowania na występujące sytuacje kryzysowe. Dodać należy, że w tym mechanizmie również obowiązują dwa warunki, które wymienione zostały przy pierwszym mechanizmie²³.

Ogromny wpływ na rozwój zdolności wojskowych Unii Europejskiej miało utworzenie w 2004 roku Europejskiej Agencji Obrony²⁴.

Analizując dotychczasowe rozważania wskazać możemy główne cechy wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony:

- cele bezpieczeństwa, jakie wyznaczono dla WPBiO, ograniczają się do podejmowania „misji petersberskich”. Właściwa obrona państw europejskich jest pozostawiona NATO, a także własnym staraniom państw;
- WPBiO jest silnie związana z Sojuszem Północnoatlantyckim. Unia Europejska działa samodzielnie tylko wtedy, gdy NATO pozostawi jej do tego pole;

²⁰ Art. 28b [nowy art. 43] ust. 1 – Traktat o Unii Europejskiej.

²¹ Autor ma na myśli Danię, gdyż zgodnie z Protokołem nr 5 do TUE Dania w obszarze polityki obronnej nie bierze udziału w działaniach. Dodatkowo nie utrudnia współpracy między innymi państwami członkowskimi.

²² Art. 28a [nowy art. 44] ust. 5 – Traktat o Unii Europejskiej.

²³ Art. 28c [nowy art. 44] ust. 1 – Traktat o Unii Europejskiej.

²⁴ Art. 28a [nowy art. 43] ust. 1 – Traktat o Unii Europejskiej.

- w WPBiO występują międzyrządowe procesy podejmowania decyzji, tak więc tylko rządy państw mogą decydować o tym, którą z misji (cywilnych czy wojskowych) wspomogą i w jakim zakresie;

- rozwój WPBiO ma charakter otwarty, gdyż Unia Europejska chce, aby włączały się w nią państwa niebędące w Unii, ale należące do NATO;

- w planach nie ma zorganizowania armii europejskiej. Istnieją „grupy bojowe”,²⁵ które mogą być postawione do gotowości bojowej na wypadek samodzielnych działań europejskich. Nie są siłami stałymi w UE. To państwa członkowskie decydują o ich rozmieszczeniu i liczebności. Nie istnieje także, wspólne umundurowanie tych grup. Tak więc grupy te powinno się traktować jako mechanizm złożony z sił krajowych przeznaczony do prowadzenia operacji bojowych (w praktyce: żadna z 15 grup nie była przeznaczona do działań bojowych do końca 2009 roku)²⁶.

Wszelkie operacje podejmowane przez EPBiO finansowane są z dwóch źródeł. Pierwszym źródłem jest budżet ogólnounijny, a drugim wpłaty indywidualne państw członkowskich UE (uzależnione od wysokości PKB)²⁷.

W 2013 roku zarówno szefowie rządów, jak i państw, podjęli decyzję o regularnym omawianiu problematyki bezpieczeństwa i obrony. Zwrócono uwagę również na planowanie obronne, które miało być długookresowe i bardziej systematyczne, co mogło wpłynąć na poprawę współpracy wojskowej. Rada Europejska przedstawiła także zdolności, które mogą poprawić autonomię UE, a tym samym doprowadzić do zwiększenia atrakcyjności i wiarygodności na arenie międzynarodowej. Do zdolności tych zaliczono: łączność satelitarną, tankowanie w powietrzu, bezzałogowe statki powietrzne oraz obronę cybernetyczną²⁸.

Poprzez działania Wielkiej Brytanii i Francji możliwe było przeobrażenie UE i wyposażenie jej w zdolność do prowadzenia działań głównie w zakresie zarządzania kryzysowego. Następnie dzięki staraniom państw członkowskich możliwe było w 1999 roku proklamowanie Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony, a w 2003 roku ogłoszenie przez Unię Europejską Europejskiej Strategii Bezpieczeństwa.

²⁵ Grupy bojowe UE – mobilne jednostki bojowe, przeznaczone do prowadzenia działań petersberskich, liczą do 1500 żołnierzy. Wyposażone i zdolne do rozmieszczenia się w rejonie działań do 15 dni. Ich zadaniem jest prowadzenie operacji wysokiej intensywności często w celu opanowania kryzysu.

²⁶ N. Nugent, *Unia Europejska. Władza i polityka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, 2012, s. 491.

²⁷ P. Turczyński, *Bezpieczeństwo...*, s. 115.

²⁸ www.msz.gov.pl [dostęp: 01.06.2016].

Podsumowanie

Podsumowując, Europejska Polityka Bezpieczeństwa i Obrony to współpraca o charakterze dobrowolnym, nie tylko państw należących do Unii Europejskiej, lecz także podmiotów powiązanych z UE poprzez więzi instytucjonalne o charakterze międzyrządowym. Nie jest to polityka wspólnotowa, lecz bardziej należy mówić o polityce łączonej, która opiera się na uzgodnieniach pomiędzy poszczególnymi rządami.

Analizując genezę powstania można zauważyć, że na powstanie EPBiO wpływ miały trzy główne czynniki:

- wola polityczna ukazana na szczycie w St. Malo w 1998 roku (Francja i Wielka Brytania);
- transatlantycki konsensus, czyli NATO ma polegać na europejskich zdolnościach militarnych, a UE powinna utrzymywać przemysłową bazę obronną;
- pozytywne podejście Wielkiej Brytanii do utworzenia EPBiO²⁹.

Europejska Polityka Bezpieczeństwa i Obrony skupia się na działaniach na rzecz bezpieczeństwa poza granicami zewnętrznymi UE, ale nie zakłada obrony terytorialnej. Obrona terytorium państw członkowskich opiera się na gwarancjach sojuszniczych wynikających z Traktatu Północnoatlantyckiego i traktatu brukselskiego.

Konkludując, EPBiO jako pierwotny cel miała utworzenie zdolności do przeciwstawiania się takim kryzysom jak np. w Kosowie. Polityka bezpieczeństwa z upływem czasu i coraz większą ilością misji, jakim musiała stawić czoła, ewoluowała do polityki szerszej niż europejska. W jej obecnym kształcie nastawiona jest również na takie zagrożenia jak proliferacja BMR (broni masowego rażenia), czy też wspomniany wcześniej terroryzm.

Analizując wszystkie wskazane założenia można wnioskować, że EPBiO ma dwa podstawowe cele:

- zapobieganie konfliktom, czyli działania podejmowane głównie na terenie Europy o charakterze stabilizacyjnym;
- zarządzanie konfliktami, czyli stabilizacja, ale poza terytorium Europy.

W obliczu postawionych problemów badawczych autorka stwierdza, że polityka bezpieczeństwa na arenie europejskiej rozpoczęła się już w latach pięćdziesiątych XX wieku, ale o EPBiO mówi się dopiero w latach 1999-2003. Po raz pierwszy tego określenia polityki bezpieczeństwa użyto dopiero w traktacie lizbońskim.

Kształtowanie EPBiO odbywało się głównie za pomocą aktów normatywnych, jakimi były traktaty do 2009 roku.

²⁹ J. Czaputowicz, *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Współczesne koncepcje*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2012, s. 65.

Obowiązujące założenia EPBiO zawarte są w traktacie lizbońskim. Wy różnić można przede wszystkim klauzulę wzajemnej pomocy i wsparcia, zadania petersberskie, czy też funkcjonowanie Europejskiej Agencji Obrony.

Oceniając kształtowanie się i funkcjonowanie EPBiO należy zauważyć, że Unia Europejska w ostatnich latach korzystała z mechanizmu, lecz nie w pełni mogła wykorzystać posiadany potencjał.

Mimo upływu ponad 20 lat od chwili traktatu z 1992, który ukazał europejskie ambicje wojskowe, nie ma żadnych przesłanek do tego, aby UE stała się siłą w tym aspekcie. Obserwując działania podjęte w Iraku czy Libii, zauważamy, nie tylko słabość wojsk, ale również problem z ustaleniem wspólnego stanowiska zainteresowanych stron. Dlatego też często do rozwiązywania problemu angażowane były siły NATO lub USA bądź siły narodowe poszczególnych państw członkowskich³⁰.

Bibliografia

1. Aleksandrowicz Tomasz, *Bezpieczeństwo w Unii Europejskiej*, DIFIN, Warszawa, 2011.
2. Czaputowicz Jacek, *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Współczesne koncepcje*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2012.
3. *From St-Malo to Nice. European Defence: Core Documents, Compiled by M. Rutten*, „Chaillot Paper”, no. 47, May 2001.
4. Haliżak Edward, Kuźniar Roman (red.), *Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, dynamika*. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 2006.
5. Liedel Krzysztof, Piasecka Paulina, Aleksandrowicz Tomasz (red.), *Bezpieczeństwo w XXI w. Asymetryczny świat*, Difin, Warszawa, 2011.
6. Nugent Neill, *Unia Europejska. Władza i polityka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, 2012.
7. Parzymies Stanisław (red.), *Dyplomacja czy siła? Unia Europejska w stosunkach międzynarodowych*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa, 2009.
8. Traktat o Unii Europejskiej 07.02.1992 z Maastricht.
9. Turczyński Paweł, *Bezpieczeństwo europejskie. Systemy, instytucje, funkcjonowanie*, Wydawnictwo ATLA 2, Wrocław, 2010.
10. Zięba Ryszard, *Europejska Polityka Bezpieczeństwa i Obrony*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa, 2005.
11. Zięba Ryszard, *Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa Unii Europejskiej*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne Spółka z o.o., Warszawa, 2007.

³⁰ P. Żurawski vel Grajewski, *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Wymiar militarny*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2012, s. 292.

12. Żukrowska Katarzyna (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Przegląd aktualnego stanu*, Wydawnictwo IUSatTAX, Warszawa, 2011.

13. Żurawski vel Grajewski Przemysław, *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Wymiar militarny*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2012.

THE EUROPEAN SECURITY AND DEFENCE POLICY – THE DEVELOPMENT AND PRINCIPLES

Abstract: The contemporary threats such as the proliferation of weapons of mass destruction, ethnic, asymmetric or local conflicts, or international terrorism forced the EU member states to take joint defensive action. Although, at the beginning, the development of the European Security and Defence Policy was slow, after 1999, it accelerated and was regulated in subsequent treaties.

While analysing the development of the ESDP, it should be observed that the EU spared no effort to design a common defence policy for its member states.

The paper shows the main principles of The European Security and Defence Policy. The author also presents legal acts which contain regulations related to the discussed topic.